

GöteborgsOperans Vänner

Christers operafråga maj 2025

Den 17 februari höll Göran Gademan en välbesökt föreläsning om engelsk och amerikansk opera. Marsfrågan utgick från verk som han nämnde då (opera, operett och musikal). Vilka verk kunde det vara? Rätta svar kommer här:

1. I mitt tycke en av de allra bästa musikalerna genom alla tider. Musik av Jerome Kern med bland annat de två sångerna *Bill* och *Can't help loving that man of mine*, samt den stora hitten *Ol'Man River*. Jag såg den här musikalen på Stora teatern 1965. Då var det en svart sångare som ingick i ensemblen och som sjöng *Ol'man River*, nämligen John Fleming. Han gjorde även Porgy några år tidigare. "Halvblodet" (som man vågade skriva i programbladet på den tiden) Julies båda vackra sånger sjöngs av Gun Andras på ett mycket intagande sätt. Hon var annars en riktig operettprimadonna som både grevinna Mariza och csardasfurstinna, men hon kunde tona ner uttrycken mycket fint, vilket hon visade några år senare som Désirée Almfelt i Sondheims *Sommarnattens leende* med den musikalens enda egentliga hit, *In med en clown*.
Svar: *Show boat (Teaterbåten)* av Jerome Kern (musik) och Oscar Hammerstein II (text), baserad på Edna Ferbers roman med samma namn.
2. En Britten-opera som bygger på en pjäs av Shakespeare med bland annat älvkungen Oberon bland rollerna, en roll skriven för en countertenor. Denna opera gavs i svensk premiär på Stora teatern 1961, knappt två år efter urpremiären i England. En fantastisk fin uppsättning, en av de finaste i mitt teaterminne. Gästspel av den danska koloratursopranen Kirsten Schultz som Titania och Lars Billengren – Berith Bohm och Claes Jakobsson – Evy Tibell som de båda kärleksparen. Theseus gjordes av operachefen själv, Bernhard Sönerstedt, talrollen Puck av en dansare, nämligen Adam Darius. Fantastisk scenografi av Stellan Mörner. Den svenska texten hade Alf Henriksson snickrat ihop på nolltid. Imponerande!
Svar: *En midsommarnattsdröm*.
3. En amerikansk opera som vid urpremiären på Metropolitan 1958 hade Nicolai Gedda i rollen som Anatol och Eleanor Steber i titelrollen. Librettet skrevs av Gian Carlo Menotti, tonsättarens livskamrat, och det bygger lite löst på en berättelse ur Karen Blixens *Seven Gothic Tales*. Det sägs att Maria Callas först erbjöds titelrollen, men hon tackade nej med motiveringen att operan inte innehöll några riktiga melodier. (Jag får nog hålla med.) Även Sena Jurinac lär ha tackat nej.
Svar: *Vanessa* av Samuel Barber.
4. En musikal från 1957 av Leonard Bernstein som bygger på samma drama av Shakespeare som en opera av Gounod och en balett av Prokofiev. *Tonight* och *Maria* är några av musikalens många fina sångnummer. Texten skrevs av Stephen Sondheim.
Svar: *West Side Story*.
5. En Britten-opera från 1951 med bara män i rollerna. Gavs på GöteborgsOperan 2013 med Peter Mattei i titelrollen. Originallet utspelar sig på ett fartyg, men i Göteborg var miljön en internatskola. Bygger på en roman av Herman Melville.
Svar: *Billy Budd*.
6. En opera som efter anvisningarna i ett testamente från en av upphovsmännen får spelas med endast svarta sångare i huvudrollerna. Innehåller många slagnummer, till exempel *Summertime*. Svenska scenpremiären var på Stora teatern 1948 med Bernhard Sönerstedt och Isa Quensel i titelrollerna och med debuterande Per Grundén i en annan stor roll.
Svar: *Porgy och Bess* av George Gershwin.
7. En opera som planerades för framförande i Göteborg, men som stoppades av coronan. Bygger på en roman av Thomas Mann och blev tonsättarens sista opera. Vid urpremiären 1973 spelades huvudrollen Gustav von Aschenbach av Peter Pears.
Svar: *Döden i Venedig* av Benjamin Britten.
8. En "ragtime opera" från 1911 av Scott Joplin. Operan fick sitt första kompletta uppförande 1972. Gamla Storan hade den svenska premiären bara något år senare.
Svar: *Treemonisha*.

9. En operett från 1920-talet med musik av Sigmund Romberg och libretto av Oscar Hammerstein med flera. Utspelar sig i Marocko. Jag såg den någon gång i början av 60-talet på Stora teatern. En väldig publiksuccé med Per Grundén i huvudrollen som "Röda Skuggan". **Svar: Ökensången**
10. En Stravinskij-opera med libretto av W.H. Auden och Chester Kallman. Gavs på GöteborgsOperan 2010 i David Radoks regi, Lars-Åk Thessmans scenografi och med Åke Zetterström som Nick Shadow och Ulrika Tenstam som den skäggiga Baba the Turk. **Svar: Rucklarens väg av Igor Stravinskij.**
11. En opera i tre akter från 1950 med Magda Sorel som den kvinnliga huvudrollen. Utspelar sig i ett fiktivt diktaturland. Hittills inte framförd på GöteborgsOperan. Jag såg den på Folkoperan i Stockholm för kanske tio år sedan. **Svar: Konsuln av Gian Carlo Menotti.**
12. En enaktsoperaopera av Menotti med två roller. Gavs tillsammans med Pergolesis *La serva padrona* under rubriken *Kärlek på lur* på turné i Västra Götaland 2018, med Carolina Sandgren och Mattias Ermedahl i rollerna. **Svar: Telefonen.**
13. En opera som gavs på GöteborgsOperan 1998 i David Radoks regi med Lars-Erik Jonsson i titelrollen, med Anne Bolstad som Ellen Orford och Hans Josefsson som Balstrode och på Stora Teatern 1979 med Sven-Olof Eliasson, Christina Gorne och Enzo Florimo i dessa tre roller. (Jag såg båda dessa uppsättningar och måste säga att den här operan är en av 1900-talets allra största.) **Svar: Peter Grimes av Benjamin Britten.**
14. En Britten-opera som jag senast såg i Köpenhamn för några år sedan och som då hette *Skruen strammes*. Bygger på en roman av Henry James. En riktig spökhistoria med en guvernant som huvudperson. **Svar: The Turn of the Screw (En sällsam historia).**
15. En Britten-opera som ibland har kallats en komisk variant på samma tema som *Peter Grimes*, som bygger på Maupassants berättelse *Le rosier de Madame Husson* och som vid de första framförandena i Sverige ibland kallades *Majgreven*. Dock inte när den gavs på Stora teatern i Göteborg 1951 med Olle Sivall i titelrollen och med Stina-Brita Melander och Kjerstin Dellert i andra större roller. **Svar: Albert Herring.**
16. En operett av Gilbert & Sullivan som fick sin urpremiär i London 1878. Handlingen utspelar sig ombord på ett marinfartyg i Kungliga flottan. Bland rollerna: First Lord of the Admiralty och Captain Corcoran. Den förres kuplett *When I was a Lad* är engelsk satir av roligaste slag. Den Gilbert & Sullivan-operetten skulle det verkligen vara roligt att få se och höra på GöteborgsOperan i sjöfartsstaden Göteborg. **Svar: H.M.S. Pinafore**

Tjugtvå svar kom in. Många tyckte det var extra svårt den här gången. Vinnare drogs den 28 april vid Göran Gademans introduktion till nästa premiär, Mozarts *Teaterdirektören* och Tjajkovskijs *Jolanta*. Vinnare blev **Anders Petersson**. För första gången utdelades också ett "närvaropris" till någon som var med på introduktionen OCH hade skickat in rätt svar. Det priset gick till **Monica Utterdahl**. Grattis till båda! Presentkort på GöteborgsOperan à vardera 200 kronor kommer med posten.

Mozarts opera *Teaterdirektören* tillsammans med Tjajkovskijs *Jolanta* blir alltså spelårets sista premiär på GöteborgsOperan. *Teaterdirektören* utspelar sig, som namnet indikerar, i teatermiljö. Jag kommer osökt att tänka på andra operor, där det handlar om skådespelare eller operasångare och som utspelar sig helt eller delvis i teaterns värld, alltså en slag metaoperor, "opera om opera". I min majfråga söker jag sådana verk. Vilka kan det vara?

1. I operans andra akt dödar en operasångerska en polischef som har försökt våldföra sig på henne. I tredje (sista) akten blir hennes älskare arkebuserad och hon själv tar livet av sig. Spelades förra året på GöteborgsOperan.

2. Denna enaktare inleds med en prolog, som är en av de vackraste operaarior som jag känner till, där en av huvudpersonerna (senast på GöteborgsOperan var det Mats Persson som gjorde rollen) avger en sorts programförklaring och skisserar kompositörens intentioner med verket. Sedan direktören för ett resande teatersällskap på en liten scen dödat både sin hustru och hennes älskare, avslutar samma huvudperson operan med repliken "La commedia è finita".
3. Med libretto av Eric Crozier och musik av Benjamin Britten skriver och repeterar en grupp barn i två akter operan *The little Sweep*, som sedan framförs i tredje akten.
4. Två sångerskor blir i en komisk Donizetti-opera rivaler om primadonnerrollen under första aktens repetitioner inför andra aktens framförande av ett stycke som utspelar sig i antiken. En kvinnlig huvudroll, mamma till en enda primadonnan, är skriven för en baryton, i Göteborg senast Åke Zetterström i kvinnokläder.
5. I en Strauss-opera dyker ett operasällskap upp i Sir Morosus hem. Operan gavs i Göteborg häromåret, då med Anders Lorentzson som Sir Morosu.
6. Före paus repeteras i närvaro av "byxrollen" Kompositören (i Göteborg Ann-Kristin Jones) en opera som sedan framförs efter paus. Innehåller en riktig bravuraria för en koloratorsopran (i Göteborg Sofie Asplund).
7. I denna Strauss-opera diskuteras vilket som är viktigast i en opera, musiken eller texten, representerade av musikern Flamand och poeten Olivier. Det slutar med att huvudpersonen, Grevinnan, inte kan välja. "Väljer du den ene, så mister du den andre."
8. Titelpersonen är förälskad i sångerskan Stella som sjunger Donna Anna i Mozarts *Don Giovanni*. I operan tar denna Stella gestalt i tre olika kvinnofigurer, Olympia, Antonia och Giulietta, i var sin akt. Alla dessa fyra roller gjordes senast i Göteborg av Kerstin Avemo. Titelrollen hade däremot den gången delats upp på tre olika tenorer, i olika åldrar.
9. Titelrollen är en firad skådespelerska vid Comédie Française, där första aktens första scen utspelar sig. I sin entréaria sjunger hon i svensk översättning "jag ödmjukt tjänar snilletts geni och skaparkraft". Hon faller offer för en intrig och dödas i slutakten genom en förgiftad violbukett. Operan hade urpremiär i Milano 1902. Den har inte spelats på GöteborgsOperan.
10. I denna opera av Benjamin Britten skriver, repeterar och framför en grupp hantverkare under ledning av vävaren Bottom en pjäs om Pyramus och Thisbe. Operan hade sin urpremiär 1960 och har inte spelats på GöteborgsOperan, men däremot på gamla Stora bara något år efter urpremiären.
11. Ett teatersällskap uppför pjäsen *Mordet i Ganzago* i denna franska opera som bygger på en pjäs av Shakespeare och som kompositören har försett med två olika slut, ett tragiskt enligt Shakespeares drama, ett något "lyckligare" för den franska publiken. Kristina Nilsson sjöng den kvinnliga huvudrollen vid urpremiären i Paris 1868. Ditte Hojgaard Andersen gjorde den rollen när operan gavs på GöteborgsOperan 2016.
12. På en maskerad i Comediehuset i Köpenhamn uppträder några dansare med en så kallad *Tuppdans*. Jeronimus, Magdelone, Leander, Leonore, Henrik och Pernille är namnen på huvudrollerna. Operan har inte spelats på GöteborgsOperan, men ouvertüren framförs ganska ofta från konsertestraderna. Operan fick sin urpremiär 1906.

Skicka in din lösning direkt till christer.elfverson@telia.com senast den 19 juni. Vinnare dras på midsommarafton, den 20 juni. Vinsten är som vanligt ett presentkort på GöteborgsOperan à 200 kronor.

Lycka till!

Christer Elfversson